

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
С
И
Т
Е
Т
А

Ш О Д У Н А В К А.

№ 18.

Београдъ 3. Мая.

1846.

СЛОБОДНА ОБШТИНА КРАКОВЪ.

Ова носи свое име одъ њкадашњѣга войводства Краковскога, кога е она одкинута само една часть, и одъ главнога града њговога са истымъ именомъ.

Лежи међу 50-тымъ степеномъ ширине и 15. минута къ сѣверу одъ ове ширине и међу 37-мымъ и 38-мымъ степеномъ дужине одъ Ферра. Састои изъ еднога дугачкога узкога четвероугла са запада къ истоку, кои е 9. миља дугъ и 2 — 3 миљъ широкъ. Њњъ точно прорачуњивъ просторъ износи 23/100 географическе четвероугольне миљъ; на сѣверу и истоку граничи 30. миља са губерниомъ Кѣлце у руской кралѣвини Польској, коя е пређе была войводство Краковъ; на југу Висломъ 11. миља са кралѣвиномъ Галициомъ, Аустрија принадлежеомъ, на западу рѣкомъ Черномъ и Премацомъ, коя кодъ Новогъ Беруна утиче у Вислу, 2 3/4 миљъ са прускомъ Слезіомъ.

У последњемъ раздѣлѣнију Польске, г.1795., западна Галиція, коя е была часть една войводства Краковскога, припадне Аустрији. Наполеоновымъ опредѣлѣниемъ после рата одъ г. 1809. западна Галиція приоужена е была ондашњој херцеговини Варшавској, и получи јоште еданъ комадъ источне Галиције, лежећѣ на десној обали Висле, са Вѣличкомъ, а г. 1815. буде Краковъ на Бечкомъ конгресу, будући се тамо немогоше сложити, тко да га притяжава, за слободну обштину проглашень, и Аустрији, Русији и Прусској на заштиту преданъ.

Г. 1830. покаже се нова слободна обштина врло наклонѣна инсуреѣцији, коя е была у

кралѣвини Польској противъ Русије букнула, и зато, да бы се ова узколебаность уталожила, намѣстала се у њо аустријска войска, коя е истомъ г. 1837. изишла.

Земља е више брдовита него равна, и будући се къ југу, на Вислу, клопи, врло плодородна, а особито источна страна; напротивъ сѣверо-западна страна има земљу лакшу, и не толико сѣ иловачомъ смѣшана, као она.

Одъ минералија находи се тврда камена, туча, цинка, угља, мермера и бѣла мека камена.

Иванъ главнога града област се управодѣли на 17. обштину, свака одѣкомъ са 6000. душа, које обузимаю варошъ Харановъ, паланке Кресовице, Новагора и 171. село, гдѣ слободни селяци обитаваю.

Одъ ове принадлеже држави 42; владици и столцову каптолу 15; монастирима 16. а приватнымъ людма 98.

Одъ послѣдњѣ само е кнежевска породица Чарториски - Лубомирскова г. 1830. имала 30, међу тима паланку Кресовице сѣ едномъ гвозђаромъ, мраморницомъ, топлима сумпоритима изворима, гдѣ су у лѣпомъ предѣлу илице и красна шетлишта саграђена. И грофъ Потоцки има велика добра у слободной обштини.

Цѣла држава има одъ прилике 150,759. понавѣше польско-католичны, а мало њмачко-евангелички жителя, али преко 15,000. Жидава, кои већомъ часу одѣлѣни живе у предградіу Казимѣровцу.

Главна резиденција и градъ, гдѣ су се (њкада) польски кралѣви [кронисали, Краковъ, са

К
А

свои 43,716. жителя, старъ е и угласто саграђенъ; лежи на источној страни области, узъ Вислу, коя овде островъ прави, на коемъ е предградіе Казимѣроваць. Съ овимъ е еднимъ мостомъ саюжено источно, къ Аустрији принадлеже и на десной обали Висле лежеће предградіе Подгоръ.

Градъ Краковъ удалѣнъ е одъ Варшаве 35. миля; одъ Вратиславе 34 милъ; одъ Беча 46. миля; и одъ Лвова 42. милъ. Јоште е у стара времена ондашњимъ начиномъ укрпљенъ, има јоште зидина и нешто оборены бедема, кои су дрвљемъ и трњемъ обрасли.

У граду находи се стара порушена тврдина, гдѣ су обитавали пређашњи владѣтели Польске; една столна црква съ петдесетъ олтара (нерачунајући капеле) и съ гробовима многи кралѣва польски; владичинъ дворъ; еданъ университетъ, кои редко кадъ има више одъ 250. питомца; една звѣздарница, нѣколико библиотека, едно учено друштво, две гимназје, до 70. црквѣй, међу тима више у развалинама лежећи; многе капеле и осимъ одъ Аустрије укинута, јоште много добро саграђены и богаты монастира.

У држави влада еданъ президентъ, осамъ сенатора и еданъ главный секретаръ. Само два сенатора задржаваю званіе свое докъ су живи, а остали са президентомъ бираю се сваке шесте године. Жителъ заступаю 32. репрезентанта, одъ кои свака обштина избира по еднога, а остале градъ, столный каптолъ и университетъ. Репрезентанти опредѣљаю државне потребе.

Године 1816. износио е порезъ 17. обштина 230,537. польски форинтѣй — 38,423. талира. Сада износи бюджетъ трошкова годишнѣ 1,812,224. польски форинтѣй — 302,037. талира.

Воена сила састои изъ едне компаніе полицайны войника, две компаніе линейны пѣшака и еднога корпуса коняника, но никада нѣ была подпуна.

АЙДУКОВА ЛЮБА.

(Коваць.)

У едноме летнѣму дану сиђе се усамљена Савка у долину. Жуборъ потока, цврнутанъ

птица, тайности пуна самоћа долине, по којој се шетала, доведу е на жалостне мысли. Она се опомене свога дѣтинства, любви родительске, и нѣжности свое браће и сестара. Никога нѣ више было! Почемъ јој ова опомена топле сузе изъ очію изгони, помысли на Марка! „Гди ће онъ сада бити?“ — и почне наново плакати.

Предъ њомъ бјаше една преко потока высећа стѣна. Савка се поине на ню и сѣдне. Нѣка кривудајућа стаза, губећа се у мрачној дубљини, привуче на себе нѣну пажню. Два човека стаяху на стази; еданъ одъ њи указиваше [на стѣну, на којој е смућена Епироткина сѣдила. Наскоро се приближи една чета паликара, коя покрај стѣне прође. Да се одъ њи сакрје, бјаше немогуће; тко айдука види, мора и одъ нѣга вићенъ бити. Нису многи къ нѣој на высини погледали, али су е сви опазили. Нѣни ношаху на рамени свое ранѣне другове. Юнаштво и радостъ блистаху се у њинима дивльрма очима; гласъ радостны пѣсама одзиваше се у долини. Савка се уплаши, видивши едну чету айдука да ю обколява. Безбрижно започну нѣки едну игру съ оружјемъ, а нѣки удараху у тамбуре, спровођајући свое пѣсље дивльримъ скоковима и хитрима играма

Три изредна мужа ступе предъ дѣвойку, носећи на свои рамени велика, скупощњима ћилимима покривена бремена.

„Ниси ли ты ћерка Господина Бонароти?“ запыта еданъ, ступивши на стѣну. „Нашъ те Капетанъ проси за жену. Знајући да немашъ ни родителя ни пріятеља, и да сама одъ себе зависишь, [заклучи онъ петражити други просіоца одъ насъ и зато намъ наложи, да се одма къ теби обратимо и да те мѣсто нѣга даруемо. Како нашъ даръ примишь, таки си наша капетаница; но ты га неморашъ примити, ако немашъ волю на то. Добаръ е Богъ и широкъ е свѣтъ; уреданъ и младъ човекъ наћи ће за себе жену!“

Затимъ спусте ћилиме на землю, одмотавши їй, извуку съ побѣдоноснымъ погледомъ — еднога за руке и ноге везана човека. Савка се зачуди, кадъ угледи убійцу нѣны родителя и родбине. Нѣгова низка душа показиваше се у своемъ нѣномъ неваљалству, у гнусноме изступљеню чертѣй блѣдога лица.

„Капетанъ ти шилъ овога издѣйника живи, да уживашъ ту радость, собственномъ га рукомъ убити!“ рече еданъ. „Мы смо га у самой Яньини ухватили, пролупавши томъ приликомъ како валя Турке.“

Кадъ изрече то, извуче иза пояса свой дугъ пиштоль, и хѣше га Савки предати. Дѣвойка ступи са ужасомъ натрагъ и повиче: „Одрешите га! ослободите тога човека! Браћо! за име Божіе, пустите га!“

Паликари се сгледе, хотећи еданъ другоме у очима читати, да л' да га пусте, да ли не.

„Зато смо заръ мы толико време овога обешенака гонили, да га опетъ пустимо? Заръ да нашъ трудъ безплоданъ остане?“

„„Шта, безплоданъ остане?““ повиче другій айдукъ; „ниси ли ты весели имао? ниси ли ты твой део већъ добыо?““

„Све е то истина, но зато опетъ небы се тако радо съ овомъ птицомъ разстао.“

„Та е птица дѣвойца поклонѣна. Капетанъ е мыслио, да ће ю она радо собственномъ рукомъ уплѣяти или іой главу одрубити. Но ако има волю, да ю пусти, то насъ ніе бриге.““

„Пустите га! пустите!““ викаше Савка.

Айдуци почну съ угнѣтенымъ гнѣвомъ руке Караогла дрешити.

„Торнай се!“ вичне еданъ одъ млады юнака, гураюћи га ногомъ. „Торнай се!“

Караоглу стаяше недвижимъ. Текъ што се нѣко звижданъ зачу, паде истый злочинацъ на землю; камень му е главу погодіо. Сви погледе на мртваца, немарећи да пытаю, од-куда е камень дошао.

„Дабогда сви наши непріятельи тако погнули!“ вичне нѣкій страшанъ гласъ, „злотворе неваля штедвти.“

На то се укаже старый Юванъ; око нѣга скакаше нѣговъ оштровидный питомецъ, заманиваюћи едномъ праћкомъ.

Првый одъ она три айдука повтори просбу капетанову. Савка неодговори ништа.

„Говори, дѣвойко, капетанъ чека на твой одговоръ, што се затежешъ?“

Савка даде одрицателанъ знакъ съ рукомъ, и рече скоро у очаянію: „Нетреба ми ни вашъ капетанъ, нити нѣговъ даръ!“ После тога усилавана падне безчувственна на землю.

Маркова мати и сестре была су прва лица, која е Савка, кадъ е къ себи дошла, угледала; нѣко любви пуно око тражаше желъно, да се съ нѣнымъ погледомъ сретне. Савка се исправи, и обазре, а жалостне опомене представе се уму нѣноме; она гледаше предъ собомъ како паликаре, кои су одговоръ на просбу мрскогъ капетана искали, тако и Караогла съ разцопаномъ главомъ.

„Све е бадава!“ повиче она, и придода съ половиномъ гласа: „Онъ ме нелюби, еръ ме е напустио. Сестре, зашто се радуете? Майко, што си тако весела? — Да се ніе твой сынъ вратио?“

„„Да, дѣте мое, сынъ се мой вратио,““ одговори стара. „„Онъ те любви; а вратио се као побѣдитель.““

Савка се обазре, едно питанѣ дркташе на нѣнима устнама.

„Ћути, Савко,“ дрпнувши е за хальину рече Добра; „Ћути! скоро ћешъ га видити.“

Текъ што рѣчь изустии, а Марко ступи на врата. Неборима сила любви преотме махъ и они падну едно другоме у наручїя. Майка їй благослови.

„Дѣцо!“ рече старица усхићена, „да идемо у цркву нашега спасителя, ѣи да му благодаримо што е благословіо нашу браћу, те имъ е посо како валя за рукомъ изишао. Да окончамо дѣло као што треба. Ніе лепо, да се младежъ пре вѣнчания грли“

Затимъ устане, и пође стазомъ, која е узъ брегъ водила, гди се една стара, спасителю посвећена црква узвышаваше. Савка и Маркове сестре пођу за нѣомъ. Мало кандило гораше подъ сводомъ божїега дома, огледаюћи се у драгомъ камениу, којма е облога едне икове у-крашена была. Три дѣвойке клечаху една поредъ друге у нѣномъ благочестїю. Маркова май-

ка прометаше съ великимъ задовољствомъ броя-
нице прозь прсте. На едан-путъ зачую се при-
ближаваюћи кораца, люди и жене ућу у цркву;
а за њима свештеникъ и Марко.

Вѣнчанъ се оконча. Марко и Савка буду
свезомъ супружества саюзени. Кадъ изъ цр-
кве азићу, поздрави њи една чета ай. Лука, коя е
планину обколила, плотуномъ и радостнымъ уз-
вѣкомъ: „Да Богъ поживи нашегъ капетана и
његову лубу!“

Савка погледи свога супруга; његовъ оз-
биљанъ изгледъ, богато одѣло, кое при слабой
свѣтлости кандила ни примѣтила не, саврше
њино удивленіе, њино усхићенъ — Марко бѣше
айдучкѣй капетанъ.

Свѣтиміе Аврамовићъ.

НЕШТО О ДРЕВНЫМЪ ПРИКЛЮЧЕНІЯМА СРБАЛЯ У РВАТСКОЙ И СЛАВОНИИ.

(По Керчелѣу Каноніку.)

Славони и Кроати, Турскимъ нападеніями и
опљѣненіями усамљени и опустошени, кадъ су,
да бы те пустынь населили, Расціане, обще
Влассе зовоме, изазвали, и населили, требало
се за спасеніе њово старати. Лако су се мог-
ли на света и благочестія Римска склонити, шта
више одъ Римокатолически Пароха тайнама су
снабђвани были, храмове су посѣщавали Римо-
католическе и самъ Петаръ Домитровићъ
на Епископатъ Загребачкѣй дође. Но Риму то
тежко носећемъ, и склонитіемъ на трпленъ, да
изъ Латинскогъ благочестія тко у Грчко дође,
него изъ Грчкогъ у Латинско, изъ чега се пре-
велько замешателство возроди, и простота поч-
не признавати, да мораю быти Грчка боля и
светія света, него Латинска, еръ се не Гркомъ
допуштало улазити у Латинско благочестіе. И
кои су прешли, принуђавани су были возврати-
ти се, тамъ се учини, да су немало изъ Латин-
скогъ къ Грчкомъ прешли, кои се у самымъ

законма Предауци зову. Петаръ Доми-
тровићъ Епископъ Загребачкѣй, одъ родителя
Грчки рођенъ, добые изъ предѣла Оттомански
некогъ Монаха Симеона Враттаню, комъ изъ до-
бара Епископски, Іванићъ зовомы, положен-
нымъ метама, отсече землю Марчу, коя се не-
гда Аббациа Св. Михаила звала; и њѣга, као
што самъ у своимъ писмама вели, Римской црк-
ви соединѣнна учини: да Фердинандъ II. (вла-
даюћий одъ год. 1618. до 1637.) Краль Унгаріе,
као и Павелъ 5-ый Римскѣй Папа, то потврде.
Враттаня недобые само титулу Аббацие, него
и Епископа Свиньницскогъ (Svidnicensis). Най-
сретнѣгъ е лукавства бы, знаюћи свимъ удов-
летворити. У Риму буде за Епископа посве-
ћенъ, но после тогъ посвештенія такође и за
Архіепископа Бугарскогъ. У овимъ предѣлѣма
држанъ е за Римокатолическогъ; а у Оттоман-
скимъ за Грчкогъ Апостола. Монахе себи под-
чинѣнне, како Леповинске, тако и Марчан-
ске проклетомъ изобрази наукомъ, као што пос-
ле испыть њиовъ, и собранно изслѣдованіе по-
казуе. Едномъ речію, основъ е положію толи-
кимъ наслѣдственно Кралѣва, Папѣй и Еписко-
па досадама. Найвѣћа се тужи и виновникомъ
тога чини Домитровића. Петаръ Петре-
тићъ Епископъ Загребачкѣй, у својой Мар-
ченской Исторіи.

Веніаминъ Бороцкѣй.

НОВЕ КНЬИГЕ.

*Златна Зрна за младе и старе обоегъ пола
съ немачкогъ превео Димитрій Аврамовићъ, Жи-
вописацъ. Свезка I. У Београду, у Книгопечатњи Срб-
ской Книгопечатњи 1846. — На 8 ку, стр. 80.*

*Изливъ Чувства приликомъ народногъ празно-
ваня на Благовѣсти 25. Марта 1846. год. одъ Ђор-
џа Малетића. — На 8-ку, стр. 12.*

*Збирка разны полезны и забавны предмета,
за годину 1846. Скупио, превео и у редъ ставио
Јованъ Петровъ, Архиваръ Суда вароши Београда,
Кр. Маџ. Варлеџе присѣдатель и закл. Адвокатъ.
Шета Часть. У Београду, у Книгопечатњи Кни-
жества Србскогъ. 1846. — На 8-ку, стр. 169.*

Учредникъ Милошъ Поповићъ.

Издано и печатано у Правителственой Книгопечатњи у Београду.